

William Styron

Beznă vizibilă

Amintiri despre nebunie

Traducere din limba engleză și note
de Mihnea Gafița

EDITURA
ART

I

La Paris, într-o seară destul de răcoroasă de sfârșit de octombrie 1985, am devenit pentru prima oară pe deplin conștient de faptul că lupta cu tulburarea din mintea mea – o luptă care se dădea înăuntrul meu de câteva luni bune – ar fi putut avea și un rezultat fatal. Am avut această revelație în momentul în care mașina în care mă aflam mergea pe o stradă udată de ploaie, nu departe de Champs-Élysées, și a trecut prin fața unei firme pe care scria, cu litere din tuburi cu neon slab luminate: HOTEL WASHINGTON. Nu mai văzusem hotelul acela de aproape treizeci și cinci de ani, din primăvara lui 1952, când trăsesem acolo pentru câteva nopți, în cea dintâi ședere a mea pariziană. Mă aflam în plin *Wanderjahr*¹ și în primele câteva luni sosisem la Paris cu trenul, venind de la Copenhaga, și aterizasem la hotelul Washington în urma dispoziției schimbătoare a unui agent de turism newyorkez.

¹ An de rătăcirii (germ.).

Pe vremea aceea, hotelul era una dintre nenumăratele pensiuni modeste, umede, făcute pentru turiștii – mai ales americani – cu posibilități foarte reduse, care, dacă erau ca și mine, adică se ciocneau nervos pentru prima oară de francezii ăia cu ciudățeniile lor nostime, aveau să-și aducă veșnic aminte de cât de exotic arăta bideul amplasat direct în camera vopsită într-o culoare ștersă, care, împreună cu toaleta de la capătul coridorului prost luminat, defineau practic abisul dintre cultura galică și cea anglo-saxonă. Dar am stat foarte puțin la Washington. După numai câteva zile, am fost luat pe sus de-acolo de niște prieteni pe care abia mi-i făcusem, tineri americani, care m-au dus și m-au instalat la un hotel din Montparnasse încă și mai prăpădit, dar mai viu colorat, aproape de Le Dôme și de alte spelunci literare la modă. (Aveam douăzeci și ceva de ani și tocmai publicasem un prim roman, ajunseseam o celebritate, una de foarte mică anvergură însă, din moment ce puțini dintre americanii de la Paris auziseră de cartea mea, iar de citit, o citiseră și mai puțini.) Apoi, de-a lungul anilor, hotelul Washington a dispărut, încetul cu încetul, din conștiința mea.

A reapărut, însă, în noaptea aceea de octombrie, când am trecut, prin burnița de afară, pe lângă fațada lui de piatră cenușie și au început

să mă năpădească amintiri legate de sosirea mea, cu atât de mulți ani în urmă, făcându-mă să simt că parcursesem un cerc fatalmente complet. Mi-aduc aminte că mi-am spus în sinea mea că plecarea de la Paris la New York, în dimineața următoare, avea să fie pentru totdeauna. M-a uimit și pe mine certitudinea cu care acceptam ideea că niciodată nu aveam să mai revăd Franța, așa cum niciodată nu aveam să-mi regăsesc luciditatea care se îndepărta de mine cu o viteză amețitoare.

Cu numai câteva zile înainte, ajunseseam la concluzia că sufeream de o gravă maladie depresivă și că eforturile mele de a-i face față eșuau într-un mod lamentabil. Nu mă consola nici ocazia festivă cu care venisem în Franța. Dintre multele manifestări cumplite ale maladiei, fizice și psihologice deopotrivă, unul dintre simptomele pe care le prezintă cei mai mulți suferinzi este un sentiment de ură-de-sine – sau, în termeni mai puțin categorici, o prăbușire a stimei-de-sine –, iar eu sufeream din ce în ce mai mult, pe măsură ce boala câștiga teren, de un sentiment general de inutilitate. Amărăciunea mea lăcrimoasă era cu atât mai nelalocul ei, cu cât sărisem în avion și pornisem într-o călătorie de patru zile la Paris, ca să primesc o distincție care ar fi trebuit să-mi revigoreze eul într-un

mod spectaculos. La începutul acelei veri, mi se comunicase că fusesem desemnat câștigător al Premiului Mondial Cino del Duca, atribuit în fiecare an unui artist sau om de știință, a cărui operă ilustra teme sau principii ținând de un anumit „umanism”. Premiul fusese instituit în amintirea lui Cino del Duca, un imigrant italian care făcuse avere înainte și după al Doilea Război Mondial, tipărind și distribuind reviste populare, mai cu seamă de benzi desenate, cu toate că mai târziu se extinsese și în domeniul publicațiilor de calitate – devenise patronul ziarului *Paris-Jour*. Fusese și producător de filme și un important proprietar de cai de curse, care se bucurase de mulți câștigători în Franța și în străinătate. Propunându-și să obțină și satisfacții culturale rafinate, se transformase într-un filantrop recunoscut și, printre toate aceste preocupări, pusese bazele unei edituri care publica literatură de valoare (primul meu roman, *Lie Down in Darkness*¹, a apărut, întâmplător, la Del Duca, într-o traducere intitulată *Un lit des ténèbres*²); când a murit, în 1967, această editură a lui, Éditions Mondiales, devenise o secțiune importantă a unui imperiu polivalent, care era

¹ Culcă-te în beznă (engl.).

² Un pat al tenebrelor (fr.).

suficient de bogat, dar și de prestigios, ca să nu-și mai amintească aproape nimeni de benzile desenate de la care pornise totul. Atunci a creat Simone, văduva lui Del Duca, o fundație al cărei principal scop era desemnarea anuală a unui premiu care îi purta numele.

Premiul Mondial Cino del Duca a ajuns să fie foarte respectat în Franța – o țară plăcut năucită de tot felul de premieri culturale –, nu numai pentru eclectismul și distincția de care dă dovadă atunci când își alege câștigătorii, dar și pentru generozitatea premiului în sine: în anul de care vorbesc, el s-a ridicat la aproximativ 25.000 de dolari. Printre câștigătorii din ultimii douăzeci de ani se numără Konrad Lorenz, Alejo Carpentier, Jean Anouilh, Ignazio Silone, Andrei Saharov, Jorge Luís Borges și un american, Lewis Mumford (nici o femeie până acum, observă feministele). Mie, ca american, mi se părea deosebit de greu să nu mă simt onorat că fusesem inclus într-o companie atât de selectă. Cu toate că oferitul și primitul distincțiilor generează, de obicei, din toate direcțiile, o inflamare nesănătoasă a falsei modestii, a remarcilor mușcătoare, a torturii-de-sine și a invidiei, punctul meu de vedere este că anumite premii, chiar dacă nu sunt necesare, se pot dovedi foarte plăcute atunci când le primești. Premiul Del Duca mi-a

făcut plăcere într-un mod atât de lipsit de echi-
voc, încât orice introspecție dusă prea departe
mi s-a părut stupidă și l-am acceptat cu gratitu-
dine, răspunzând că urma să onorez invitația,
altminteri rezonabilă, de a fi prezent la cere-
monie. La vremea respectivă, mă gândeam cu
plăcere la o călătorie tihnită, nu la una pe fugă.
Dacă aș fi putut prevedea evoluția minții mele
pe măsură ce se apropia decernarea premiului,
nu l-aș mai fi acceptat sub nici o formă.

Depresia este o tulburare de dispoziție, atât
de misterios de dureroasă și de înșelătoare în
privința modului în care i se face cunoscută eu-
lui - intelectului mediator -, încât mai-mai să
treacă pragul dincolo de care nu mai poate fi
descrișă. Iată de ce le rămâne aproape de neîn-
țeles celor care nu au trăit-o la modul ei extrem,
cu toate că melancolia, morocănoșenia prin care
trec oamenii în anumite momente și pe care o
atribuie tumultului generalizat al existenței de
fiecare zi sunt în așa măsură dominante, încât
pentru mulți indivizi constituie indicii ale bolii
în forma ei catastrofică. Dar, la vremea despre
care scriu aici, coborâsem cu mult sub nivelul
acestor proaste dispoziții cunoscute și suporta-
bile. La Paris, din câte îmi dau seama acum, mă
aflam într-un stadiu critic al evoluției bolii, la
un palier mobil, de rău-augur, între niște iritări

nedirecționate pe la începutul verii din acel an și deznodământul cvasi-violent din luna decembrie, când am ajuns direct la spital. Voi încerca să descriu, mai jos, evoluția acelei maladii, de la primele ei manifestări până la spitalizarea care a survenit în cele din urmă și la refacere, dar călătoria la Paris mi-a rămas în minte cu o semnificație aparte.

În ziua ceremoniei de decernare, care trebuia să aibă loc la amiază și să fie urmată de un prânz oficial, m-am trezit pe la mijlocul dimineții în camera de la hotelul Pont-Royal, spunându-mi în sinea mea că mă simțeam pozitiv de bine, și i-am transmis vestea bună și soției mele, Rose. Cu ajutorul unui tranchilizant ușor, denumit Halcion, reușisem să-mi înving insomnia și să dorm câteva ore bune. De aceea și eram bine-dispus. Dar o asemenea palidă veselie știam că era de obicei o fațadă care nu însemna mare lucru, pentru că eram convins că, până la căderea nopții, aveam să mă simt oribil. Ajunsesem atât de departe, încât controlam cu atenție fiecare fază a condiției mele aflate în declin. De-acum îmi acceptam boala, dar asta după câteva luni de negare, în timpul cărora îmi atribuisem inițial stările proaste, neliniștea și crizele bruște de anxietate faptului că renunțasem la alcool: chiar în luna iunie a acelu